

ljud, i varierande tonlägen allt efter träets hårdhet... Rikthveln smattrade ettrigt som en mindre kulspruta eller gnäggande som en häst, när den hyvlade den skrovliga brädytan slät. Planhveln brummade hotfullt och sprutade ilsket sina hvelvspån omkring sig. Fräsen hade ett käckare ljud, den liksom lekte sig in i träet med ett skrån som en nötskrikas eller ett barns skratt." Så kan bara den skriva som själv upplevt dofterna och ljuden.

Var Rydén lika förtrogen med hur psalmerna gick i Tabor och senare Filadelfia? Sannolikt, men de andliga upplevelserna skildrar han i stället genom breven till de missionärer man underhöll, men också mellan Aron och Nellie. I denna andliga miljö hämtade man sin näring av de "mannakorn" Skriften innehöll. Men när man skrev, brukades ord som i dagens sekulariserade samhälle kan te sig som ett fikonspråk, lika främmande som det vetenskapliga. I stället för att som slutfras önska brevmottagaren "allt gott" önskar man "Att Jesu ljuva frid och välsignelse må vila över Dig i möjligen kommande dagar". Jordelivets lycka skiftade, endast på andra sidan var den säker. Men Rydén låter inte läsaren svälja citaten utan manar till reflektion: "Vad betyder språket som camouflage för känslor eller som rustning? Och hur mycket tröst är gudstilliten värd?"

Nils-Arvid Bringéus, Lund

Olav Hammer: *Profeter mot strömmen. Essäer om mystiker, medier och magiker i modern tid.* Wahlström & Widstrand, Stockholm 1999. 414 s. ISBN 91-46-17473-7.

Olav Hammer har främst gjort sig känd som auktoriteten i svensk new age-forskning. Han är flitigt förekommande i massmedia och boken *På spaning efter helheten. New age, en ny folketro?* (1997) har sålt i flera upplagor. Hammer är också flitig recensent, står som redaktör och har deltagit i ett flertal antologier, samt en uppskattad lärare i religionsvetenskap vid Lunds universitet.

I *På spaning efter helheten* redogör Hammer för new age och väljer att kalla rörelsen för religion. Han definierar ett antal exempel och berättar om dess historia, huvudtankar och praktik. I *Profeter mot strömmen* visar han på de idéer och praktiker som kom att bli new

age. Det är en "berättelse om en motvalls idéhistoria", skriver han, och fokuserar personer som lyft fram annorlunda tankar, excentriska tankar eller nya livs-åskådningar. Huvudfrågan för Hammer är hur en idé kan bli religiös lära. Varje tid ger utrymme för sina profeter och deras verksamhet legitimeras genom olika strategier. Ett kreativt geni är dock nyckeln till huruvida idéerna förkastas eller accepteras. Hammer funderar kring dessa teman genom att diskutera fenomen och huvudfigurer inom både religion och vetenskap.

Som med alla böcker som ska berätta en historia är det några namn som lyfts fram till förmån för andra. Exempelvis nämns inte den smått ökände *Aleister Crowley* eller den för new age-rörelsens framväxt så viktiga *The Hermetic Order of Golden Dawn*. Men det beror på perspektiv och personligt intresse. Hammers exempel är dock minst lika viktiga och intressanta.

Några av de personer Hammer valt att fokusera är *Paracelsus*, vars teorier om människan som fysisk kropp, astralkropp och ande hålls vid liv i dagens new age-rörelse, *Franz Mesmer*, som förespråkade magnetism, teosofins grundare *Helena Blavatsky*, *Edgar Cayce*, som sägs vara upphovsman till tron på kristallernas kraft, antroposofins *Rudolf Steiner*, samt *L Ron Hubbard* som grundade scientologikyran. Om dessa, och många andra, har Hammer flätat samman en berättelse där det är lätt att följa olika tankespår, från ax till limpa, från 1500-tal till nu, från astralkropp till new age.

Profeter mot strömmen är en intressant bok eftersom den ger perspektiv på vår egen tillvaro. Idag fluktuerar många tankesystem och ontologier vars ursprung är höljt i dunkel. Därför är boken mycket välkommen och bra mycket mer intressant än *På spaning efter helheten*. *Profeter mot strömmen* kommer säkerligen inte att säljas i samma upplagor och inte heller röna samma uppmärksamhet. Det säger dock inte något om bokens kvaliteter.

Hammer är en god pedagog, duktig skribent och har förmågan att hålla många trådar i luften utan att tappa den röda. Bortglömda personer och ontologier lyfts fram och som läsare både fascinerar och förvånas man. Beskrivningen är lättillgänglig, men kanske något för utförlig. Hammer är också ganska skeptisk till de personer han berättar om, vilket märks i återkommande ironiska kommentarer.

Magnus Gudmundsson, Lund